

OLIY HARBIY TA'LIM MUASSASALARI KURSANTLARINI OILAVIY HAYOTIGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK MOHIYATI

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Harbiy tayyorgarlik kafedrasida katta
o'qituvchisi **Qodirjonov Kamoliddin Kaxramonovich**.*

E-mail: kamoliddinkodirzonov@gmail.com

Tel: +99899 846-32-19

Annotatsiya. Ushbu maqolada kursantlarni mustaqil hayotga tayyorlash, erting xotiniga bo'ladigan muomalasi, xotinning er oldidagi majburiyatlari hamda oiladagi ijtimoiy munosabatlar va yosh oilaning ma'naviy jihatlari, ota-onalarning farzandlariga o'g'itlari va tarbiyalash masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Kursantlar, harbiy xizmatchilar, yosh oila, ayol va erkak, hayotga tayyorlash, oila muqaddas maskan, hozirgi zamon oilasi.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ СЛУШАТЕЛЕЙ И КУРСАНТОВ ВЫСШИХ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы подготовки курсантов и слушателей к самостоятельной жизни, отношение мужа к жене, обязанности жены перед мужем, социальные отношения в семье и духовные аспекты молодой семьи, вопросы обучения воспитания родителями детей.

Ключевые слова: Курсанты, военнослужащие, молодая семья, женщина и мужчина, подготовка к жизни, семья - святое место, современная семья.

PEDAGOGICAL ASPECTS OF PREPARATION FOR FAMILY LIFE OF STUDENTS AND CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Annotation: This article discusses the issues of preparing cadets and students for independent living, the attitude of a husband to his wife, the duties of a wife to her husband, social relations in the family and the spiritual aspects of a young family, the issues of teaching parents to raise children.

Key words: Cadets, military personnel, a young family, a woman and a man, preparation for life, a family is a holy place, a modern family.

Kirish. Bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan globallashuv davriga kelib ham O'zbekiston o'z istiqboli va kelajagini oilani rivojlantirish, uni e'zozlashda, deb bilayotgani milliy qadriyat va an'analarimizni saqlagan holda zamonaviy, namunali va farovon oilani barpo etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangani barchamizga ma'lum. Zero davlatimiz rahbari ta'kidlaganlaridek "Oila kichik vatan, oila tinch bo'lsa, baxtli bo'lsa, vatan tinch bo'ladi"[1].

Oila – ijtimoiy hayotning abadiyligini, avlodlarning davomiyligini, tarbiyaning uzluksizligini ta'minlaydigan, kelajak avlod, qadriyatlar tizimiga o'z ta'sirini ko'rsatadigan ijtimoiy makondir.

Oila erkak va ayol o'rtasidagi rasmiy nikohga asoslangan, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlardan tashkil topgan, jamiyatning axloqiy me'yorlari va qoidalari qo'llab-quvvatlanadigan, insoniyat madaniyatini kelajak avlodga etkazib beradigan va uni rivojlantiradigan birlamchi ijtimoiy guruhdir.

Oila qurish masalasi har bir inson hayotida ulkan voqea hisoblanadi. Bo'lajak ofitser sifatida oliy harbiy ta'lim muassasalari kursantlari hayoti va faoliyatida ham oila muhim ahamiyatga egaligi yaqqol nomoyon bo'ladi. 3-5 yil davomida kazarma sharoitida tahsil olish, qarama-qarshi jins vakillari bilan bevosita muloqotning kamligi ularda oila va oila qurish, jinsiy munosabatlar haqidagi bilim, ko'nikma va tushunchalarni etarli darajada egallay olmasliklariga sabab bo'ladi. Natijada oliy harbi ta'lim muassasasini tamomlagan yosh ofitserlarning turmush o'rtoq tanlashlarida va oilaviy munosabatlarni amalga oshirishda muammolar yuzaga chiqmoqda. Ayrim hollarda yosh ofitserlar o'zlariga nisbatan yoshi katta, muqaddam turmush qurgan, beva ayollar bilan ishqiy munosabatlar o'rnatishga hamda nosog'lom jinsiy hayot tarziga yo'l qo'yadilar. Bunday nosog'lom muhit ularning xizmat faoliyatlariga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). V.P. Levkovich tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko‘ra, yoshlar orasida nikohning barqarorligini asrash, unga salbiy ta‘sir qiladigan omillar va nikohgacha bo‘lgan sherigini hayoti tarzini bilish va unga to‘g‘ri munosabatda bo‘lmaslik hamda oilaviy munosabatlar haqidagi tushunchalar juda past ekanligi noqonuniy nikohni vujudga kelishiga sabab bo‘lmoqda[2].

Ye.A. Turinseva, Rossiya Federatsiyasi oliy harbiy ta‘lim muassalarida kursantlarni oila qurishga tayyorlash ishlari yo‘lga qo‘yilmagan. Bundan farqli ravishda Amerika Qo‘shma Shtatlarida kursantlarni oila qurishga tayyorlash tizimi mavjud. AQShda ushbu ishlar ruhoniylar tomonidan amalga oshiriladi. Harbiy xizmatchilar turmush qurishdan oldin bo‘lajak rafiqalari bilan maxsus kurslardan o‘tishadi. Kurslar yakunida ular bilan oila qurishga tayyorlik darajasi tekshiriladi. Kursni muvofaqiyatli tamomlaganlarga turmush qurish uchun ruxsat beriladi. Bunday usul AQSh harbiy xizmatchilari o‘rtasida ajrimlarning kamayishiga sabab bo‘lgan[3].

Mamlakatimiz olim va tadqiqotchilaridan F.A. Akramova va Z.B. Bilolova tomonidan kursant hamda muddatli harbiy xizmatchilarning oila haqidagi tasavvurlarini o‘rganishga qaratilgan tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ular tomonidan kursant va muddatli harbiy xizmatchilar o‘rtasida tashkil etilgan so‘rovnoma javoblari tahlil qilinganida, respondentlarning bergan javoblarida farqli jihatlar ko‘zga tashlangan. Jumladan, “oilada “erkak – ayol”, “qaynona – kelin”, “ota – ona – farzand” munosabatlari borasida berilgan savollarga kursantlar erkak kishi oila va farzandlar uchun javobgarlikni o‘z zimmasiga olish, oilaviy munosabatlarni tartibga solishi lozimligini, askarlar esa, oiladagi mo‘tadil psixologik muhit uchun bo‘lajak turmush o‘rtog‘i va onasi mas‘ul ekanligini ma‘lum qilishgan. Javoblardagi farqli jihatning sababi o‘rganilganida, kursantlarga o‘quv dasturi asosida “Oilaviy munosabatlar psixologiyasi” fani o‘qitilishi, ular askarlardan farqli ravishda aqliy va jismoniy mehnat bilan doimiy ravishda bandligi hamda badiiy adabiyotlar mutolaa qilishlari ma‘lum bo‘ldi. Bular yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash va o‘qitish lozimligidan dalolat beradi[4].”

O.M. Lugavaya ushbu muammo bo'yicha oliy harbiy ta'lim muassasalari kursantlari orasida o'tkazilgan sotsiologik tadqiqot natijasida kursantlarning 91 foizi oliy harbiy o'quv yurtlarida oilaviy hayotga tayyorlash haqida bilim berilishi nihoyatda zarurligini bildirishgan[5].

Oila – milliy qadriyatlar oshyoni, qaysiki oilada ota-ona xurmati joyida bo'lsa, qaynona kelin munosabatlari risoladagidek bo'lsa, kelin kuyov bir-birlariga mehr-muhabbatli bo'lsa, oiladagi katta-kichik oqibatli bo'lsagina, milliy urf-odat va qadriyatlarimizni qadrlagan bo'lamiz. Shunday ekan biz birinchi navbatda yoshlarni oilaga tarbiyalashni maqsad qilib olishimiz kerak. Qizlarni ham yigitlarni ham katta hayot ostonasiga tayyor holatda kirsagina juda ko'plab kelgusida paydo bo'ladigan muammolarni oldini olgan bo'lamiz.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, oliy harbiy ta'lim muassasalari tinglovchi kursantlarini oila qurishga tayyorlash borasidagi ishlarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish, tinglovchi kursantlarning oila va oila munosabatlarga oid bo'lib va ko'nikmalarini yanada oshirish maqsadida quyidagilar **taklif** etiladi.

1. Oliy harbiy ta'lim muassasalarida O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi Mahalla va oila tadqiqot instituti hududiy boshqarmalari bilan hamkorlikda tinglovchi kursantlar va boshqa toifadagi yosh harbiy xizmatchilar hamda xodimlar uchun “Yosh harbiy xizmatchilar yoki xodimlarni oila qurishga tayyorlash xonalari”ni tashkil etish, ushbu xonalarni zaruriy uslubiy va ilmiy adabiyotlar bilan boyitish, mutaxassislar ishtirokida oila mavzusiga bag'ishlangan suhbat, maxsus treninglar o'tkazib borish;

2. Tinglovchi kursantlarga mustaqil ta'lim jarayonida oila va oilaviy munosabatlar tarbiyasiga oid adabiyotlarni mutolaa qilishlari yuzasidan tavsiyalar berib borish;

3. Oila qurishga tayyorlashda diniy ma'rifatning o'rnini inobatga olgan holda, oliy harbiy ta'lim muassasalari tinglovchi kursantlari o'rtasida diniy ulamolar ishtirokida uchrashuvlar tashkil etish.

4. Oliy harbiy ta'lim muassasalarining bitiruvchi bosqich tinglovchi kursantlari uchun “Oilaviy munosabatlar psixologiyasi”, “Oila pedagogikasi” maxsus kurslarini

tashkil etish va kurs yakunida ularning oila qurishga tayyorlik darajalarini aniqlash maqsadida test sinovlarini o'tkazish hamda natijalari bo'yicha keyinchalik birinchi xizmat joylariga yuborish.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, oliy harbiy ta'lim muassasalarida tinglovchi kursantlarni oila qurishga tayyorlashga alohida e'tibor qaratilar ekan, ularning ta'lim muassasalarini tamomlab katta hayot ostonasida o'zlarining mustahkam o'rinlarini topishlariga hamda baxtli va mustahkam oilaning sohibiga aylanishlari kafolatlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. **O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi – mustahkam oila tyanchi:** Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari (2022 yil 12 may). – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2022.–3-B.

2. Лекович В.П. (2010) Особенности добрачного периода жизни супругов как одна из причин стабилизации и дестабилизации молодой семьи //Знание. Понимание. Умение. №4. С.249-256.

3. Турнитсева Е.Н. Особенности становления и развития семьи военнослужащего в условиях закрытой социальной системы: Автореферат...канд. Сос. Наук. М.:2011. – С.20.

4. Akramova F.A., Bilolova Z.B. Sotsialno-psixologicheskie aspekty podgotovki molodeji k semeynoy jizni // <https://elar.urfu.ru/bitstream>. pdf – S. 263-270.

5. Лугавая О.М. педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей: на материалах Ставропольского края: Автореф. Дис... канд. пед. наук. – Ставрополь, 2004 // <http://www.студмед.ру.лугарая.ом> педагогический условия.